

**АКАДЕМИЧНО СЛОВО НА
ПРОФ. ХРИСТО ПИМПИРЕВ
24 МАЙ 2018 Г. , СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ**

**АНТАРКТИДА – ЕВОЛЮЦИЯТА НА ЕДИН
КОНТИНЕНТ И РЕВОЛЮЦИЯТА НА БЪЛГАРСКОТО
ПРИСЪСТВИЕ**

*„...в началото бе Словото
и Словото беше у Бога
и Словото бе Бог”*

*Аз, Буки, Веди - знаците, които говорят, които ни дават силата
на знанието, което ни тегли нагоре, през златния век на българската
култура, до познанието за еволюцията на нашата планета и
откриването и покоряването на нови светове!*

Антарктида привлича вниманието на учените от почти две столетия. Изследванията на геолозите показаха важни етапи от дългата еволюция на континента и продължителното преместване на антарктическата литосферна плоча от екваториалната област до южния полярен кръг.

За да разберем съвременните геоложки особености на Антарктида и нейното място в южната полярна област, трябва да вникнем в геоложкия летопис. Той ни показва, че историята на Земята се бележи от непрекъснатото образуване и трансформиране на нейната кора. За тази история са характерни развитието и движението, раждането и изчезването на континенти и океани, на острови и морета. Изригванията на вулканите и катастрофалните земетресения са естествени прояви на това вечно движение.

Не само широката публика, но и малко геолози знаят, че Антарктида извършва дълго „пътуване“ (дрейф) от почти екваториалните ширини до южната полярна област. Този дрейф има много вълнуващи и драматични моменти, защото конфликтът между континентите и океаните, тяхното вечно движение, оформя облика на Земята, довежда до образуването на различни полезни изкопаеми, влияе върху климата, причинява необузданите стихии на земетресенията и вулканите.

Континентът Антарктида ни разкрива еволюцията на нашата планета отпреди 2,5 млрд. год., когато той е бил в центъра на първия суперконтинент Нуна (Колумбия).

1.5 млрд. год. по-късно Антарктида, заедно с Австралия и Индия е била ядрото на континента Родиния.

От началото на палеозойската ера, преди 500 млн. год. започва дългата еволюция на южния суперконтинент Гондвана, в който Антарктида е играл определяща роля.

След разкъсването на Гондвана в началото на мезозойската ера, преди около 200 млн. год. Антарктида, заедно с Австралия започва своя дрейф на юг-югоизток.

Преди 30 млн. год. Антарктида е изцяло разположена около Южния географски полюс, което води до появата на околополярните течения. Те са първата възможност за обмен на води между океаните на Земята.

Заедно с еволюцията на континента, антарктическата наука изучава и разрешава няколко много важни проблема, касаещи цялото човечество:

➤ Антарктическата озонова дупка дава първото неоспоримо доказателство, че човешката дейност може да промени Земята в глобален мащаб. Нейното запълване се очаква не по-рано от 50 години.

➤ Еволюцията на атмосферната химия и изследването на пробите от ледените сондажи, показват, че концентрацията на въглероден диоксид е около 30%, а на метана два пъти по-голяма, отколкото през последните 400 хил. год. Тези промени на парниковите газове водят до изменение в глобалната температура.

➤ Антарктида е индикатор на глобалните климатични промени, като Антарктическият полуостров е едно от най-бързо затоплящите се места на Земята с 2,5^oC нарастнала температура за последните 50 години.

➤ Антарктида е била изолирана в продължение на десетки милиони години, като изучаването на нейното биоразнообразие и геномика е ключ към нови биологични познания.

Вече повече от 30 години стотици български учени от различни институции

- Софийският университет “Св. Климент Охридски”
- Българска академия на науките
- Медицинският университет
- Минно-геоложкият университет “Св. Иван Рилски”
- Университетът за архитектура, строителство и геодезия
- Националната спортна академия “Васил Левски”

разработват проекти, свързани с проблемите на най-южния континент, касаещи цялото човечество. Техните изследвания са в областта на науките за Земята, биологичните, физичните и медицинските науки.

Идеята за сериозното българско присъствие на Ледения континент се зароди като на шега в аудиториите на Софийския университет “Св. Кл. Охридски”, преди повече от 30 години. Малка група преподаватели с хъс към приключенията, пътешествията и любов към природата и науката фантазирахме как подобаващо да отбележим, предстоящия 100-годишен юбилей на най-старото ни висше училище.

Повечето от колегите и познатите ни гледаха с насмешка, когато споделяхме идеите си. Имахме обаче най-важното, а именно подкрепата на ръководството на Университета. Беше дошло времето за организиране и провеждане на първата българска антарктическа експедиция. Мечтите станаха реалност, когато двама наши геолози се включиха в английски научен проект, а с 33-та Съветска антарктическа експедиция, заминаха още четирима българи. На ледоразбивача “Михаил Сомов” пътуваха и две малки сглобяеми къщички, които трябваше да станат основа на бъдещата Българска полярна база.

През януари 1988 г. българското знаме се развя на о-в Александър, където беше планирано да се построи Българската антарктическа база.

Първите геоложки изследвания на Ледения континент на палатков лагер, бяха и първи сблъсък със суровата природа на Антарктида.

На географските карти на Антарктида се появиха и първите официално признати български имена – на планина “Софийски

университет” и връх “Св. Климент Охридски”. Остров Александър си остана само терен, където работиха първопроходците - българи, но съдбата определи Южния залив на остров Ливингстън, за мястото, на което днес се намира частица от България.

През април 1988 г. четиримата ни колеги успяват да стоварят двата фургона и оборудването, дошли на борда на кораба “Михаил Сомов”. Тук ще започне градежа на Българската полярна база.

Софийският университет по време на тържественото честване на 100-годишния си юбилей, отчете успешното провеждане на Първата българска антарктическа експедиция, която приключи с много нови научни резултати, набран полярен опит и построени две къщи в Антарктида.

След 5-годишно забвение, когато се върнахме да си навестим имота, природните стихии бяха превърнали малките ни къщички в жалки руини.

Необходим беше повече от месец денонощен труд, за да изоставим разпокъсаните от вятъра палатки и да се нанесем в стегнатата и подновена къщичка. За да пестим пространство, дори си направихме висящо легло от старата корабна маса на руския кораб “Михаил Сомов”.

В тази втора експедиция най-важното беше, че оживяхме и доказахме, че в малките ни реконструирани къщички на о-в Ливингстън, българи могат да живеят, работят и правят антарктическа наука.

В края на 1994 г. Президентът Жельо Желев издаде указ, с който беше официално обявено, че България има антарктическа база, която в

чест на най-старото ни висше училище бе наименувана “Св. Климент Охридски”

По време на следващите експедиции се разшири научната дейност, като освен геолози на базата започнаха изследвания биолози, физици и глациолози.

Както казват “апетитът идва с яденето” и нашата скромна база се оказва тясна за порасналите ни амбиции да правим сериозна антарктическа наука, а и на двата ни фургона не подходеше да носят гръмкото име Българска полярна база “Св. Климент Охридски”.

Десет години след първата експедиция бе построена нова по-обширна и функционална сграда.

Общото помещение беше освен столова и лаборатория за обработка на резултатите от научната работа

По време на три последователни експедиции (2005-2008 г.) бяха доставени материалите и само на ръце и с въжета, вдигайки 100 килограмови панели построихме две нови сгради.

От две малки къщички с 18 кв. м покрита площ, днес в Южния залив на о-в Ливингстън разполагаме с българско селище с четири сгради, кухненски бокс, трапезария, спални, работни помещения, пощенски клон “България-Антарктика, 1090” и православен параклис.

Първият православен храм в Антарктида “Св. Йоан Рилски” има уникални икони, рисувани на място от художничката Ганка Павлова

Вече имаме слънчеви панели и ветрогенератори за да може българската база да отговаря на изискванията за опазване на уникалната девствена природа на Антарктида

Научните изследвания са логистично осигурени с моторни шейни и лодки “Зодиак”

Учени от Испания, Португалия, Германия, Южна Корея, Япония, Аржентина, Чили, САЩ, Монголия, Турция, Люксембург и Македония са работили на базата с българските си колеги. Публикувани са стотици статии в реномирани научни списания.

От 64 български учени, участвали в Националните антарктически експедиции - 28 са преподаватели в Софийския университет (академици, професори, доценти и асистенти).

Знамето на Софийския университет, чийто 130-годишния юбилей ще честваме тази година, достигна и до най-южната точка на планетата

Освен със световно признатите си учени и преподаватели Софийският университет, се утвърди и като център на организацията и провеждането на българските антарктически експедиции и поддържането на полярната ни база “Св. Климент Охридски”

Със своя научен, административен и преподавателски потенциал той е основният двигател за изпълнението на Националната програма за полярни изследвания, утвърдена с правителствено решение.

От Първата българска антарктическа експедиция изминаха 30 години. Това е нищожен период от 1300-годишната история на нашата държава и незабележим в еволюцията на Антарктида. През това време нашата малка балканска страна, доби правото да определя съдбата на цял един континент и заедно с още 29 държави да управлява 1/10 част от планетата.

Всичко започна като една мечта, затова нека да мечтаем!
Нека загърбим омразата, която напоследък лесно ни сплотява!
Да вярваме, че доброто ще победи!
Да не се обръщаме назад, а да вървим напред към светлината!
Напред! Науката е Слънце!

ЧЕСТИТ ПРАЗНИК, СКЪПИ КОЛЕГИ И ГОСТИ!